

ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет міжнародних економічних відносин, управління і бізнесу
Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему: **БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ
МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ**
(на матеріалах ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК»)

**BANK LENDING TO SMALL
AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES IN UKRAINE**
(on the materials of PJSC JSCB «INDUSTRIALBANK»)

Виконав: здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти групи _____63Ф_____
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
освітньо-професійної програми «Фінанси і кредит»

_____Кумейський І.І._____
(прізвище та ініціали)
Керівник: _____Сідельникова Л.П._____
(прізвище та ініціали)

Хмельницький - 2024 року

ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних економічних відносин, управління і бізнесу

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітньо-професійна програма «Фінанси і кредит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри, д.е.н., професор

_____ Лариса СІДЕЛЬНИКОВА

«24» 09 2024 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

_____ Кумейському Ігореві Івановичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Банківське кредитування малого та середнього бізнесу в Україні
(на матеріалах ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК»)

керівник роботи Сідельникова Лариса Петрівна, д.е.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджена наказом закладу вищої освіти від «24» вересня 2024 року № 496-с

2. Строк подання роботи здобувачем 19 грудня 2024 року

3. Вихідні дані до роботи Законодавчі та нормативні документи, підручники, навчальні посібники, монографії, періодичні видання, звітність Національного банку України та ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК».

4. Зміст кваліфікаційної роботи магістра (перелік питань, які потрібно розробити) Теоретико-організаційні основи банківського кредитування малого та середнього бізнесу. Практичні аспекти банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні. Шляхи розвитку банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Робота містить 6 рисунків та 25 таблиць

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Ім'я, прізвище та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Консультант з написання І-ІІІ розділів	Лариса СІДЕЛЬНИКОВА, професор	24.09.24	22.11.24
Консультант з нормоконтролю	Олена НОВОСЬОЛОВА, доцент	24.09.24	29.11.24

7. Дата видачі завдання 24.09.24 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Огляд літературних джерел з теми	25.09.24-30.09.24	виконано
2.	Складання і затвердження плану роботи	01.10.24-04.10.24	виконано
3.	Написання 1 розділу	07.10.24-18.10.24	виконано
4.	Написання 2 розділу	21.10.24-01.11.24	виконано
5.	Написання 3 розділу	04.11.24-15.11.24	виконано
6.	Формулювання висновків за темою дослідження	18.11.24-22.11.24	виконано
7.	Оформлення роботи	25.11.24-29.11.24	виконано
8.	Надання роботи керівнику для перевірки та написання подання	02.12.24	виконано
9.	Подання роботи для перевірки у КСПНП	09.12.24	виконано
10.	Захист роботи в ЕК	19.12.24	

Здобувач _____ Ігор КУМЕЙСЬКИЙ
(підпис) (ім'я та прізвище)

Керівник роботи _____ Лариса СІДЕЛЬНИКОВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

АНОТАЦІЯ

Кумейський І.І. Банківське кредитування малого та середнього бізнесу в Україні. – На правах рукопису.

Кваліфікаційна робота магістра за спеціальністю 072 – фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок. – Херсонський національний технічний університет, Хмельницький, 2024.

Кваліфікаційну роботу магістра присвячено комплексному дослідженню питань банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні. Визначено теоретико-організаційні основи банківського кредитування малого і середнього бізнесу. Досліджені практичні аспекти банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні. Розглянуто шляхи розвитку банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні.

Ключові слова: банк, кредитування, підприємництво, малий та середній бізнес, процентна ставка, кредитна політика, державна підтримка.

ANNOTATION

Kumeiskyi I.I. Bank lending to small and medium-sized businesses in Ukraine. - As manuscript.

Master's qualification thesis in the specialty 072 - Finance, Banking, Insurance and Stock Market. - Kherson National Technical University, Khmelnytskyi, 2024.

This Master's qualification thesis is devoted to a complex study of bank lending to small and medium-sized businesses in Ukraine. The theoretical and organizational foundations of bank lending to small and medium-sized businesses are defined. The practical aspects of bank lending to small and medium-sized businesses in Ukraine are investigated. The ways of development of bank lending to small and medium-sized businesses in Ukraine are considered.

Key words: bank, lending, entrepreneurship, small and medium-sized business, interest rate, credit policy, state support.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ.....	9
1.1. Економічна сутність і роль малого та середнього бізнесу в економіці країни	9
1.2. Алгоритм та характерні ознаки банківського кредитування малого та середнього бізнесу	20
1.3. Методики оцінки кредитоспроможності суб'єктів малого і середнього бізнесу	31
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	39
2.1. Аналіз показників діяльності суб'єктів малого та середнього підприємництва	39
2.2. Оцінка структури та динаміки кредитів, виданих банками для підтримки підприємницької діяльності	52
2.3. Моніторинг державних програм кредитування малого та середнього бізнесу в Україні	69
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	78
3.1. Зарубіжний досвід кредитування підприємств малого та середнього бізнесу та можливості його адаптації в Україні	78
3.2. Напрями вдосконалення кредитування малого та середнього бізнесу	87
ВИСНОВКИ	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	102

ВСТУП

Актуальність теми. Сектор малого і середнього бізнесу (далі – МСБ) є невід’ємною складовою ринкової економіки, який забезпечує вирішення цілої низки економічних, науково-технічних і соціальних проблем суспільства. У країнах ЄС кількість малих і середніх підприємств наближається до 20 млн., що дорівнює майже 90% від загального числа підприємств, а частка зайнятого у малому і середньому бізнесі населення становить майже 70%. Малий бізнес сприяє швидкій структурній перебудові економіки країни, насичує ринок товарами та послугами, спроможний порівняно швидко створювати робочі місця, забезпечує економічну конкуренцію та послаблення монополізму окремих підприємств. Завдяки своїй гнучкості МСБ сприяє регіональному розвитку, зменшенню безробіття та диверсифікації економіки. Стабільна діяльність підприємств цього сегменту економіки здатна забезпечити зростання надходжень до бюджетів всіх рівнів, які сьогодні страждають від наслідків війни та економічної нестабільності. Однак, рівень розвитку сектора малих і середніх підприємств в Україні є недостатнім з огляду на ту роль, яку він має відігравати в національній економіці. Однією з основних перешкод на шляху розвитку малих і середніх підприємств в Україні є нестача фінансових ресурсів, що зумовлює потребу в залученні коштів на фінансовому ринку, зокрема, шляхом отримання банківських кредитів.

У складних і швидкозмінних умовах розвитку глобального економічного середовища стан суб’єктів господарювання значною мірою залежить від ефективності функціонування банківського сектору. Банківські установи, як ключові посередники у фінансовій системі, суттєво впливають на економічну стабільність і динаміку розвитку бізнесу. Очевидно, що діяльність суб’єктів господарювання є основою розвитку ринкової економіки багатьох країн світу. Саме тому в умовах високої турбулентності внутрішнього та зовнішнього середовища приплив капіталу у бізнес-сектор стає критично важливим

інструментом зростання і трансформації підприємницької діяльності.

Відновлення активних процесів банківського кредитування малого та середнього бізнесу є важливою умовою забезпечення економічного зростання. Причому стратегія банків повинна орієнтуватися на оптимальне поєднання максимізації прибутку і мінімізації ризиків. Забезпечення сприятливих економічних умов для кредитування малого та середнього бізнесу сприятиме реформуванню національної економіки, підвищенню добробуту населення та забезпеченню фінансової стійкості держави.

В той же час, спостерігається певна суперечність щодо вирішення цього питання. З одного боку, МСБ відчуває гостру потребу у банківському кредитуванні, а з іншого – у банків існують певні труднощі щодо її задоволення через ризикованість, невеликі обсяги, а відтак і витратність надання кредитів для малих і середніх підприємств. Необхідність наукового пошуку шляхів вирішення зазначеної суперечності зумовлює актуальність дослідження шляхів активізації банківського кредитування МСБ в Україні з врахуванням особливостей сучасних умов ведення виробничо-господарської діяльності.

Проблеми фінансово-кредитної підтримки діяльності малих та середніх підприємств досліджували такі українські і закордонні науковці, як М. Альфо, А. Бергер, Н. Волкова, Ю. Жежерун, Л. Квятковська, О. Маслак, Н. Носова, В. Садковські, І. Сараєва, К. Свірідова Д., О. Тимченко, Г. Тровато, С. Ющук М. Ясьонек та інші. Особливості методичного підходу до оцінювання кредитоспроможності малих і середніх підприємств в Україні розкрито у працях В. Пильнової. Характеристику методів фінансово-кредитної підтримки суб'єктів господарювання, зокрема і МСБ, в окремих країнах Європейського Союзу представлено М. Лемешко та О. Лактіоною.

Визнаючи значний науковий внесок зазначених учених у дослідження цієї проблематики, слід зауважити, що питання кредитування малого та середнього бізнесу в умовах воєнного стану в Україні досі залишаються недостатньо вивченими.

Актуальність зазначених аспектів, науково-теоретична і практична

значущість цих проблем, недостатній рівень їхнього вивчення та обґрунтування зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи магістра, визначили мету й основні завдання наукового дослідження.

Теоретичне та практичне значення. Тема дослідження має суттєве теоретичне значення, яке проявляється в розробці науково-методичних рекомендацій, спрямованих на покращення системи банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх застосування банківськими установами для оптимізації процесів кредитування, підвищення ефективності реалізації кредитних програм, а також у стимулюванні розвитку малого та середнього бізнесу.

Мета і задачі дослідження. Метою роботи є обґрунтування теоретичних засад банківського кредитування малого і середнього бізнесу, з'ясування стану кредитної діяльності банків та окреслення напрямів оптимізації кредитних взаємин банків із суб'єктами підприємництва з врахуванням світового досвіду.

Досягнення визначеної мети передбачало вирішення таких завдань:

- розкрити економічну сутність і роль малого та середнього бізнесу в економіці країни;
- дослідити алгоритм та характерні ознаки банківського кредитування малого та середнього бізнесу;
- розглянути методики оцінки кредитоспроможності суб'єктів малого і середнього бізнесу;
- провести аналіз показників діяльності суб'єктів малого та середнього підприємництва;
- оцінити структуру та динаміку кредитів, виданих банками для підтримки підприємницької діяльності;
- провести моніторинг державних програм кредитування малого та середнього бізнесу в Україні;
- дослідити зарубіжний досвід кредитування підприємств малого та середнього бізнесу та можливості його адаптації в Україні;

- розглянути напрями вдосконалення кредитування малого та середнього бізнесу.

Об’єкт дослідження – економічні відносини, що виникають між банківськими установами та суб’єктами малого і середнього бізнесу.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти механізму банківського кредитування суб’єктів малого і середнього бізнесу в Україні.

Методи дослідження. При з’ясуванні сутності поняття «малий та середній бізнес» використано методи сходження від абстрактного до конкретного, поєднання аналізу та синтезу, структурний та системний підходи, а також причинно-наслідковий метод. В аналітичній частині використано статистичний і порівняльно-аналітичні методи, за допомогою яких проаналізовано сучасний стан та показники розвитку МСБ в Україні, обсяги їх кредитування банками.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичному вирішенні низки питань, що стосуються розвитку банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні в контексті розвитку ринкової економіки та сучасних умов невизначеності.

Обсяг і структура кваліфікаційної роботи магістра. Кваліфікаційна робота магістра складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

У першому розділі кваліфікаційної роботи магістра розглянуто теоретико-організаційні основи банківського кредитування малого і середнього бізнесу, розкрито економічну сутність і роль малого та середнього бізнесу в економіці країни, досліджено алгоритм та характерні ознаки банківського кредитування МСБ, проведено аналіз показників діяльності суб’єктів малого та середнього підприємництва. Другий розділ кваліфікаційної роботи магістра присвячений практичним аспектам банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні, в ньому оцінено структуру та динаміку кредитів, виданих банками для підтримки підприємницької діяльності; проведено моніторинг державних програм кредитування малого та середнього бізнесу в Україні. У третьому розділі кваліфікаційної роботи магістра досліджено

зарубіжний досвід кредитування підприємств малого та середнього бізнесу та можливості його адаптації в Україні, розглянуті напрями вдосконалення кредитування малого та середнього бізнесу.

Основний текст кваліфікаційної роботи магістра викладено на 106 сторінках комп'ютерного набору, містить 25 таблиць, 6 рисунків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи магістра становить 106 сторінок. Список використаних джерел налічує 53 найменування і розміщений на 5 сторінках.

Характеристика суб'єкту дослідження (базу практики). Дослідження проведено на основі даних ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК».

ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» – універсальний банк з приватним капіталом, який надає широкий перелік послуг підприємствам, підприємцям та населенню. Код ЄДРПОУ - 13857564, дата державної реєстрації - 16.10.1991 року.

06.11.1990 року – дата започаткування ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК», який став правонаступником банку «Співдружність». 16.10.1991 року банк пройшов реєстрацію в Національному банку вже незалежної України. Пізніше ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» стає правонаслідувачем «МТ-банку» (злиття у 2005 році) та АБ «Експрес-Банку» (злиття у 2017 році).

ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» здійснює свою діяльність на підставі банківської ліцензії № 126, виданої Національним банком України 12 жовтня 2011 року. Банк також має ліцензії на здійснення професійної діяльності на ринках капіталу з торгівлі фінансовими інструментами.

ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» є одним з провідних універсальних банків України, який активно функціонує на ринку фінансових послуг. Як публічне акціонерне товариство, банк має розгалужену мережу відділень і представництв, що забезпечує доступність його послуг для клієнтів по всій країні. Фінансова діяльність банку відображається у його річних і фінансових звітах, які містять інформацію про ключові показники, такі як прибуток, активи, заборгованість і капітал. Стратегічна мета банку орієнтована на підвищення рівня обслуговування клієнтів, розвиток інноваційних фінансових продуктів, розширення спектра послуг і освоєння нових ринків. Кредитний портфель банку є диверсифікованим

і включає корпоративні, роздрібні, іпотечні та інші види кредитів, що дозволяє ефективно задовольняти потреби різних категорій клієнтів.

Серед основних конкурентних переваг ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» можна виділити високу якість обслуговування, гнучкість у наданні фінансових продуктів і доступність послуг для широкого кола споживачів. Однак, діяльність банку також супроводжується певними ризиками, які включають зміну ринкових умов, правові фактори, підвищення рівня конкуренції та інші зовнішні виклики.

Огляд джерел, що використані в роботі. Інформаційною базою дослідження є офіційні статистичні дані Національного банку України, Державної служби статистики України, законодавчі акти, постанови Кабінету Міністрів України, постанови Правління НБУ, фінансова звітність ПАТ АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК», напрацювання вітчизняних і зарубіжних учених з проблем банківського кредитування та розвитку малого і середнього бізнесу, розміщені у підручниках, навчальних посібниках і монографіях, спеціальній науковій літературі, матеріалах наукових конференцій, мережі Інтернет.

В процесі дослідження особлива увага приділялася науковим дослідженням таких авторів: Г. Азаренкової, О. Біломістного, О. Васюренка, О. Вовчак, О. Дзюблюка, О. Донець, В. Коваленка, І. Ломачинської, І. Лютого, А. Мороза, О. Польової, Л. Примостки, В. Романишина, Л. Рудої, М. Савлука, О. Солодкої, І. Фишера та ін.

Апробація результатів дослідження. Основні результати кваліфікаційної роботи магістра обговорено на 3 конференціях, зокрема: III Міжнародній науково-практичній конференції «Фінансові інструменти сталого розвитку держави в умовах системної економічної трансформації» (м. Хмельницький – м. Херсон, 2024 р.); IV Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аудиту, оподаткування та аналізу в умовах міжнародної інтеграції» (м. Хмельницький – м. Херсон, 2024 р.); V Всеукраїнській науково-практичній конференції «Формування новітньої парадигми управління публічними та приватними фінансами в Україні» (м. Хмельницький – м. Херсон, 2024 р.).